

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

©, alle gij dorstigen...

Zoekt den HERE terwijl Hij te vinden is;
roept Hem aan terwijl Hij nabij is!
Jes. 55 : 6.

Het lijkt ons onbetwistbaar dat in het boek Jesaja, te beginnen met hfdst. 40, een nieuwe, op zichzelfstaande, reeks van profetieën aanvangt. Even onbetwistbaar dunkt het ons, dat deze nieuwe reeks betrekking heeft op Israëls verlossing en terugkeer uit de babylonische ballingschap.¹⁾ Het „Troost, troost mijn volk...” (40 : 1 v.v.) spreekt voor zichzelf.

Uit 2 kron. 36 : 22, 23 is ons bekend hoe Kores (Cyrus) o.a. aan de Joden verlof gaf naar hun land terug te keren.

Zeer diplomatiek stelt hij tegenover de Joden, dat de HERE, de God des hemels en der aarde, alle koninkrijken der aarde hem gegeven heeft.²⁾ Onder volledige erkenning van wat hij zelf betuigt, n.l. dat de HERE hem „opwekte”, zien wij het van zijn kant als een zeer handige politieke stunt, dat hij het verlof tot terugkeer motiveerde met de door Jahweh hem verstrekte opdracht de HERE „een huis te bouwen in Jeruzalem, in Juda” (Ezra 1 : 2; 2 Kron. 36 : 23). Een oproep van die strekking doet hij (door herauten, dus mondeling, maar) ook schriftelijk uitgaan door zijn gehele koninkrijk (Ezra 1 : 1). Ongetwijfeld zullen Israëls geestelijke leiders dit door overheidspersonen overgebrachte koninklijk besluit overgenomen en aan de allerwege verspreid wonende³⁾ Joden doorgegeven hebben.⁴⁾

Een deel van het bondsvolk heeft met smart uitgezien naar deze dag der bevrijding: hún geestesgesteldheid leren we kennen uit de liederen hammaäloth, Ps. 120—134.⁵⁾ Maar een ander deel van Israël bleek voorschand helemaal niet zo ingenomen met deze boodschap en maakte eerst veel later⁶⁾ of in het geheel⁷⁾ geen gebruik van het gegeven verlof.

O.i. richt zich Jes. 55 tegen de laatstgenoemde groep, en zo laat zich dit hoofdstuk ook zeer gemakkelijk verklaren.⁸⁾ Men oordele zelf: de door God reeds lang beloofde terugtocht naar Kanaän is **aanstaande**: want in vreugde zult gij uittrekken en in vrede geleid worden... vs 12; de lange weg door een rotsachtige woestijn zal hem effen gemaakt worden: voor een distel een mirt, etc. vs 13, cf 40 : 3 v.v. Deze terugtocht is **zeker**, God heeft door Kores het sein daartoe gegeven, en „Mijn woord... zal niet ledig tot Mij wederkeren, maar het zal doen wat Mij behaagt...” vs 10, 11.

Met deze verlossing zal God zich een naam maken (vs 13b) onder de volkeren (vs 5), de gojim, d.i. de niet-israëlieten; er zal onder de volkeren over gepraat worden en zij zullen er bij Israël navraag naar komen doen (vs 5b). Israël zal zich dat wonder later altijd duidelijk herinneren:

toen zeide men onder de heidenen (gojim):
de HERE heeft grote dingen bij hen gedaan!
Ps. 126 : 2b, zie noot 5).

En Israël stemt daar later ook van harte mee in:

de HERE heeft grote dingen bij ons gedaan,
wij waren verheugd. Ps. 126 : 3.

Maar zover zijn ze in het grote rijk van Babel nog lang niet allemaal. Velen lokt dit wonder van de HERE niet zo erg. Geen wonder, menselijkerwijs gesproken. Sommigen zullen, na een vijftigjarig⁹⁾ of langer verblijf in Babel zich wel hebben geacclimatiseerd en zich een nieuw bestaan hebben opgebouwd, met aanpassing aan de gebruiken en heersende godsdienst van hun nieuwe

vaderland (vs 7). Voor wie de totaal eigensoortige rijkdom en glorie van Jeruzalem als woonplaats des HEREN uit het oog heeft verloren, moet het een weinig aanlokkelijk idee zijn geweest een met grote moeite¹⁰⁾ opgebouwd bestaan op te geven, een woestijnreis van minstens vier maanden te maken¹¹⁾ om tenslotte in een verwoest land aan te komen en bij de tempelruïnes puin te gaan ruimen.

Met grote aandrang richt de HERE zich tot zijn volk: komt — hoort aandachtig naar Mij — neigt uw oor — komt tot Mij — hoort (vs 1—3); men proeft er Gods warme liefde uit, die Zijn kinderen wil behoeden voor geestelijke ondergang in een heidense omgeving.

Daarvan getuigt ook de haast populaire wijze waarop God Zijn volk aanspreekt en aandacht bij Zijn volk vraagt: o, alle gij dorstigen... vs 1, beter te vertalen door: héla, of hé daar, alle gij dorstigen — de roep van de oosterse waterverkoper „die op de rug een kruik met water draagt, dat hij luide ten verkoop aanbiedt”¹²⁾ 't Is als dingt de HERE zelf naar de gunst der kopers, wanneer Hij — gratis — zijn eigen waren aanbiedt: komt, koopt en eet; koopt zonder geld en zonder prijs wijn en melk. De HERE heeft beter aan te bieden dan het in het oosten toch al kostbare water! Wijn en melk — de producten van Kanaäns wijngaarden en weiden!

De waterverkoper zoekt zijn waar te slijten daar waar het meeste publiek is natuurlijk: bij voorkeur vindt ge hem in de drukke — en stoffige! — winkelstraten. De waren zijn niet in etalages, achter glas, uitgestald, maar buiten op straat. Dáár wordt met oosterse levensdigtheid gehandeld, gekocht en verkocht. 't Is, als mengt de HERE zich tussen de kooplustigen, en tikt de kinderen van Zijn volk temidden van alle bedrijvigheid op de schouder: waarom weegt gij geld af¹³⁾ voor wat geen brood is en uw (door harde) arbeid (verkregen vermogen) voor wat niet verzadigen kan? Vs 2. M.a.w.: voor waardeloze dingen?

Een rol fijn damast, een nieuwe aanligdivan, kunstig bewerkt vaatwerk — zijn dat dan waardeloze dingen? Hebben de dingen van deze wereld voor een kind van Gods volk geen zin? Mag hij niet genieten van het goede der aarde?

Zeker wel.

Maar niet in Babel.

Niet op het ogenblik dat God met Zijn volk gaat vertrekken.

Wat moet men met een gloednieuwe divan, op reis in de woestijn? Een paar extra sandalen ware beter!

Achter deze kooplust ziet de HERE de onwil van Zijn volk, om mee terug te gaan. Hij ontdekt geen blijdschap bij hen over het besluit van Kores, geen interesse voor de zoveel heerlijker bewoordingen waarmee Israëls leiders dit besluit aan het volk overbrengen: troost, troost mijn volk, spreekt tot het hart van Jeruzalem, roept het toe... dat zijn ongerechtigheid geboet is, dat het uit de hand des HEREN dubbel ontvangen heeft **voor al zijn zonden**. Een deel van Israël is onverschillig voor een terugkeer die teken is van Goddelijke **schuldvergeving**. Het gaat rustig door met inkopen doen, als ware Babel een blijvende stad, als had God voor zijn volk een enkele reis Babel genomen in plaats van een retour.

Zou de HERE het maar niet opgeven, bij zoveel onverschilligheid? Neen. Nog eenmaal gaat Hij bij zijn volk rond: hij bezweert ze (het sluiten van een **eeuwig** verbond: de ge-

UIT DE INHOUD:

<i>O, alle gij dorstigen...</i>	E. R. P.
<i>Om waarheid en recht</i>	H. J. J.
<i>Wijsheid en Inzicht</i>	C. V.
<i>Doctor J. Stellingwerff</i>	G. P.
<i>Kritische krabbel</i>	
<i>Persschouw</i>	C. V.
<i>Onze jaarvergadering</i>	C. V.
<i>Prof. Dr J. B. v. d. Fliert,</i>	
<i>Lector Dr J. G. Knol</i>	Redactie
<i>Kerknieuws</i>	
<i>Kort verslag van Deputaten-Curatoren</i>	
<i>Verslag van de kerk te Rotterdam-Feijenoord</i>	

wisse liefde-bewijzen van David, het grootse perspectief in Davids huis voor een klein volk, vs 3—5), hij bezweert ze: uw ziel zal in overvloed zich verlustigen (vs 2c).

Dringend waarschuwt hij hen:

zoekt den HERE, terwijl Hij te vinden is;
roept Hem aan, terwijl Hij dichtbij is!

Dat zijn maar niet woorden van tere troost voor zoekende zielen. Het is een laatste dringende waarschuwing, op de valreep, vlak voor het vertrek. De HERE keert terug naar Kanaän, naar Sion: dáár wil Hij weer wonen en in genade regeren over zijn volk. Nóg is Hij in Babel, nóg is Hij daar bij zijn volk, bij priesters en profeten. Nóg kan men Hem daar vinden en aanroepen. Maar is Hij vertrokken, mét Zijn knechten, dan zal men tevergeefs in Babel naar Hem vragen, om Hem roepen: wég zijn de priesters, die in de naam des HEREN Israël zegenen, voor Israël bidden, Israëls kinderen onderwijzen; wég zijn de profeten die Israël het Woord des HEREN verkondigen. Dan is het te laat. Dan is God ver weg — op vele honderden kilometers afstand, mét zijn knechten...

Roept Hem aan terwijl Hij nog dichtbij is... terugkeer naar de HERE, daar waar Hij Zijn volk verzamelt voor de terugtocht. Maar ook innerlijke terugkeer. De weg des HEREN te gaan, dat brengt in het leven diep ingrijpende veranderingen. Hoé diep, dat zegt de HERE zelf: de goddeloze verlate zijn weg, en de ongerechte man zijn gedachten en hij bekere zich tot den HERE... (vs 6, 7a). God wenst zich géén stoet van goddeloze, genoegelijk in zonde levende reisgenoten naar het beloofde land. Hij is van Babels praktijken niet gediend. Géén Rachel, die de terafim onderweg meeneemt!

Zou God kinderen van Zijn volk, die Hem links hebben laten liggen en zich aan Babels ideeën van godsdienst en leven hebben aangepast, die niet meer leven bij Gods beloften en zich zelf en hun kinderen een goede toekomst in het winnend wereldrijk hebben toegedacht, na zoveel jaren zonde nog weer in genade willen aannemen?

Dat wil Hij: ... dan zal Hij Zich over hem ontfermen... want Hij vergeeft menigvuldiglijk! Zó ver gaat Gods verbondsliefde, zó ver reikt Zijn barmhartigheid. Zelfs deze, die zich ter elfder ure bekeren, mogen mee terug — zij zijn er hem niet minder om dan de anderen. Al gingen hun gedachten in de richting van een blijvend wonen in Babel en taalden ze niet naar Gods beloften van terugkeer, naar Jeruzalem en het beloofde land, Hij zal het hun volledig vergeven, als ze tot Hem terugkeren, Hem weer gaan dienen.

Nee, zegt Hij tot hen: mijn gedachten zijn

niet uw gedachten (Babel is geen blijvende stad) en uw wegen zijn niet Mijn wegen (wij gaan op weg naar Kanaän, door de woestijn). Nochtans moogt gij met Mij wederkeren — verkoopt haastig wat gij hebt! — want in vreugde zult gij uittrekken en in vrede geleid worden; de bergen en de heuvelen zullen voor u uitbreken in gejuich en alle bomen des velds zullen in de handen klappen. Door een dorre, schaduwloze, bergachtige woestijn? Voor een doornstruik zal een cypres opschieten, voor een distel zal een mirt opschieten. Ja waarlijk — ziende op zoveel onverdiende barmhartigheid toen en nu — het zal de HERE zijn tot een naam, tot een eeuwig teken, dat niet uitgeroeid zal worden!

E. R. Postma.

¹⁾ het, daarmee samenhangende, z.g.n. probleem van een deutero- en event. een trito-Jesaja blijve, gezien het kort bestek van deze artikelen, hier buiten bespreking, evenals de vraag naar de onderlinge samenhang van deze hoofdstukken.

²⁾ maar op een in 1879 in de ruïnes van Babel gevonden lemen cylinder heet het, dat Mardoek, de oppergod der babyloniërs hem, Kores, uitriep tot heerschappij over het heelal, waarom hij dan ook in het voorjaar van 538 v. Chr. te Babel in de tempel Egasila „de handen van Mardoek” greep, en onder dit betoon van *onderdanigheid aan Mardoek* zich tot koning van Babel liet uitroepen!

³⁾ van „Mesech”, het gebied tussen de Zwarte- en de Kaspische Zee, ver in het Noorden, tot „de tenten van Kedar” een vechtlustige bedouïnenstam in de Syrisch-Arabische woestijn, ver in het Zuiden, ps. 120 : 5; zie bij noot 5; ook: Ez. 1 : 1; 3 : 15.

⁴⁾ bijv. in de synagogen — aangenomen dat, bij ontstentenis van tempel en andere cultusplaatsen, het begin van synagoge-vorming in de tijd van de babyl. ballingschap gezocht mag worden.

⁵⁾ O.i. betekent de in de S.V. onvertaald gelaten term „een lied hammaäloth” eenvoudig „een lied van de tocht”; DE tocht, dat spreekt voor Israël vanzelf, is de tocht van Babel naar Kanaän. We hopen daar D.V. bij gelegenheid wel nader op terug te komen. In Ezra 7 : 9 vinden we de term hammaäloth ook, nu vertaald door optocht (S.V.) of tocht (N.V.) en gebruikt voor de tocht van Ezra c.s. uit Babel naar Kanaän; zie voor een zelfde gebruik van het verwante werkwoord Ezra 2 : 1.

⁶⁾ ± 80 jaar later, o.l.v. Ezra; zie Ezra 7 : 1 v.v.

⁷⁾ de in de bijbel vermelde aantallen der teruggekeerden wijzen uit dat heel wat Joden in Babel achter bleven.

⁸⁾ het niet in rekening brengen van de (heils-)historische situatie leidde hier en elders vaak tot een alleszins aanvechtbare, allegoriserende en dogmatiserende (dikwijls óók allegoriserende) exegese; we denken m.n. aan de vss. 1; 6—9.

⁹⁾ 586 v. Chr.: verwoesting van Jeruzalem; laatste deportatie van de in Jeruz. e.o. nog overgebleven Joden; later nog neemt een klein restant vrijwillig de wijk naar Egypte, Jeremia dwingend mee te gaan.

536 v. Chr.: terugkeer naar Kanaän.

¹⁰⁾ de (moeizame) „arbeid” van vs 2 S.V.

¹¹⁾ Ezra 7 : 8—10.

¹²⁾ J. Ridderbos, K.V. Jesaja a.l.

¹³⁾ het oudste betaalmiddel was niet een geslagen munt, maar een gewichtseenheid; zo bijv. de (zilveren) sikkil. Vandaar de uitdrukking *geld afwegen*.

deze leerbesluiten, maar toch openlijk zeggen en aantonen, dat zij met de Schrift in strijd zijn. In *Waarheid en Eenheid* van 15 mei 1959 staat te lezen: „Wij zijn tegen de Synodale beslissingen, we kunnen de vervangingsformule niet aanvaarden, omdat ze tegen de Schrift ingaan...”. Een andere keer lees ik: „Helaas, wij in *Waarheid en Eenheid* moeten steeds weer hetzelfde vertellen. We haten het: dacht iemand, dat we „voor ons plezier” de vervangingsformule bestrijden en steeds weer bestrijden? We moeten het wel doen, want ondanks alle bezwaren wordt de vervangingsformule maar gehandhaafd, blijven onze kerken vasthouden aan een belijdenisuitspraak, die niet in de Schrift is gegrond, die geen vertroosting biedt en die de gelovigen niet samenbindt, maar verdeelt... En wij moeten altijd weer hetzelfde vertellen: onze kerken hebben onrechtmatig geschorst...”.

Het „houden voor wedergeboren” of wat men daar verder van gemaakt heeft, zonder zakelijk iets te veranderen, vinden we nergens in de Schrift noch in de Belijdenis. Ik acht het niet in overeenstemming met het Evangelie. Ik zal niet zeggen, dat deze formule met wat daaraan vastzit, het hart uit het Evangelie snijdt. Maar wel moet ik zeggen, dat ze het hart van het Evangelie raakt en wondt. Dat hart van het Evangelie is: de rechtvaardiging van de goddeloze. Anders gezegd: De vergeving der zonden voor zondaren, hoeren en tollenaars. Dat Evangelie acht ik bedreigd door de bekende formules, waardoor nog nooit een mens echt is getroost, noch echt gewaarschuwd. Wat heeft men aan een „misschien”? Schrift en Belijdenis gaan ervan uit, dat de kinderen der gelovigen in Christus geheiligd zijn, dat zij kinderen des verbonds en kinderen des Koninkrijks zijn, dat zij heilig zijn en met hun gelovige ouders staan onder Gods genade. Maar de Schrift vermaant hen ook en waarschuwt hen voor afval. En bedreigt hen met een zwaar oordeel. „als zij het bloed des testaments onrein geacht hebben, waardoor zij geheiligd waren”. Hebr. 10 : 29. En nergens leert de Schrift of de Belijdenis, dat zij wedergeboren zijn of dat zij voor zodanig moeten gehouden worden. Met allerlei getheologische kan men wel tot zulk een theorie komen, maar de waarheid dient men daarmee niet.

Ik wou zielsgraag, dat het eindelijk eens tot de gebonden broeders doordrong, dat de bekende leerbeslissingen niet naar Schrift en Belijdenis zijn. Wat mij betreft gun ik een ieder grote vrijheid op het terrein van de dogmatiek. Laat men daar maar tasten en zoeken naar bevredigende formuleringen. Maar het gaat hier om leerbeslissingen, die als goddelijke waarheid zijn afgekondigd en die als zodanig ook nu nog (op papier althans) bindend worden opgelegd. Bevinden wij ons nu in het klimaat van de ijsheiligen als wij zeggen, dat wij geen mogelijkheid tot eenheid zien, als deze leerbesluiten niet worden herroepen, ingetrokken of hoe men dat noemen wil? Ik kan niet zien, dat dit niet kan samengaan met de hunkering naar eenheid van allen, die hun heil in Jezus Christus zoeken naar Schrift en Belijdenis.

Synoden hebben in Naam des HEREN leeruitspraken gedaan en gehandhaafd tot op deze dag. Een synode heeft verklaard — in de mij bekende, maar overigens heden vrijwel totaal onbekende 16 punten —: „6°. dat uit het karakter der leeruitspraken, waarin de Synode met haar door Christus verleende profetische autoriteit optreedt, als vanzelf voortvloeit, dat inzonderheid de ambtsdragers aan haar gebonden zijn”. Ik neem aan, dat men dit in oprechtheid gemeend heeft en dat er sommigen zijn, die hier nog van harte achter staan. Maar dan zal men toch van tweeën één moeten doen: Deze profetische uitspraken handhaven en dus allen schorsen, die niet leren, wat hiermee ten volle in overeenstemming is; of erkennen, dat men zich vergist heeft en gebonden heeft waar de HERE niet bond. Dat is geen eis van mij en dat is geen voorschrijven aan anderen wat ze moeten doen, maar dat ligt dunkt mij eenvoudig in de aard van zulk een uitspraak. Ik had voor wat liefs gewild, dat men tot deze uitspraak niet gekomen was en heb zo ongeveer gedaan wat in mijn vermogen was om dit te voorkomen. Maar nu dit zó, met zulke zware woorden, uitgesproken is, kunnen we toch niet maar zo van dat verleden afzien? Als we dat wel zouden doen, dan zouden we niet serieus nemen wat serieus genomen moet worden. Als men profetische uitspraken zo

Om waarheid en recht

In aansluiting aan de voorgaande artikelen over de Baarnse verklaring en de Almelose brieven wil ik nog eenmaal iets zeggen over de verhouding van de gebonden kerken en ons. Mede naar aanleiding van opmerkingen van prof. Ridderbos in het Gereformeerd Weekblad van 12 juni.

Hij brengt ter sprake wat door prof. Veenhof en mij is geschreven in verband met de bekende toenaderingspogingen. Hij voelt zich als hij ons schrijven leest in het klimaat van de ijsheiligen: de temperatuur is laag en de wind scherp. Hij zou onze positie willen typeren als volgt: „Zij zijn nog in het stadium van het vrijblijvend stellen van eisen”. Die eisen zijn dan: de afschaffing van de leeruitspraken en de opheffing van de daarmee onlosmakelijk verbonden tuchtmaatregelen. Daarmee eisen wij naar hij meent „de volledige capitulatie van de gereformeerde kerken”, waarmee hij vanzelfsprekend de niet-vrijgemaakte kerken bedoelt. Hij voegt daaraan toe, dat mijn laatste woord was: „Ik hunker naar eenheid van allen...”, die voor de Schrift buigen en dezelfde belijdenis belijden. Maar ik begeer die eenheid in een eerlijke, koninklijke weg, die de HERE behaagt”. Waarop hij laat volgen: „Die koninklijke weg is echter voor prof. Jager die van de capitulatie in bovengenoemde zin”.

Hij van zijn kant wil in dit stadium duidelijke en openhartige taal spreken: „En deze taal is deze dat zij zich niet in ons moeten vergissen. Wanneer onzerzijds de laatste jaren minder nadruk gelegd is op wat prof. Jager de zaaks-gerechtigheid noemt en méér op de mogelijkheid van hereniging en wat dáárvoor te doen is, moet men dit niet verkeerd uitleggen. Het betekent, dat wij bereid zijn van het verleden af te zien en een nieuw begin te maken”.

Verder schrijft hij nog dit: „Indien gij meent, dat hereniging betekent, dat wij alsnog onrecht zullen heten wat naar onze overtuiging in een rechte weg en zonder onwaarsachtigheid geschied is, en dat wij ons a priori weerloos aan allerlei eventuele nieuwe ellende zullen overleveren, dan is het beter op tijd te zeggen, dat wij dit bepaald niet van plan zijn. Wat wij wel willen, wat wij zielsgráág willen om der wille van de kerk is een oprechte gemeenschappelijke poging om met elkander in een christelijke zin te overwegen: hoe kunnen wij, bij al wat ons in het verleden verdeeld moge hebben en over het verloop waarvan wij het wellicht nooit eens zullen worden, toch voor de toekomst elkander weer van harte in één kerk aanvaarden?”

Daarom zou ik in alle vriendschap en openhartigheid tot prof. Jager en prof. Veenhof willen zeggen: het is niet genoeg, dat gij geheel vrijblijvend enige ijzers in ons vuur weet te brengen en tot ons zegt: dat moet gij nu maar zo en zo smeden en als gij klaar zijt, zijn wij wel bereid te zeggen, wat wij ervan denken. De zaak van hereniging is een zaak van twee partijen of zij is er geen”. Hij eindigt zijn artikel over de ijsheiligen met deze woorden: „Daarvoor (namelijk hereniging H. J. J.) is nodig, dat allen die elkander verloren hebben elkander weer zoeken, ook al zou men bij dit zoeken van elkander zichzelf eens moeten vergeten. Maar zou dit ook niet de koninklijke weg kunnen zijn, waarvan prof. Jager zegt, dat hij de HERE behaagt? En zou men, als men die weg niet op wil, dan ook maar niet van hunkering naar eenheid moeten spreken?”

Om met dit laatste te beginnen: ik zal toch maar blijven spreken van „hunkering naar eenheid van allen, die de zaligheid en het leven buiten zichzelf in Jezus Christus zoeken. Naar eenheid van allen, die voor de Schrift buigen en dezelfde belijdenis belijden”. Omdat het waar is.

Maar ik herhaal ook, dat ik die eenheid begeer „in een eerlijke, koninklijke weg, die de HERE behaagt”. Prof. Ridderbos wil van het verleden afzien en een nieuw begin maken. Ik wil dat ook wel doen, en van harte, ten aanzien van al het persoonlijke. Ik meen eerlijk te mogen zeggen, dat geen persoonlijk wraakgevoel of persoonlijke gekrentheid of het lekker-gelijk-willen-hebben mij drijft. Maar het gaat hier niet om wat personen andere personen aandeden. Maar het gaat om wat gedaan is in Naam des HEREN in de kerk des HEREN. Daarom kan en mag ik niet afzien van het verleden om zomaar een nieuw begin te maken. Dat zou wel kunnen als de kerk een voetbalvereniging was. Daar kan men ruzie krijgen om dit of dat en uit mekaar gaan. En als men ziet, dat het plaatselijk elftal door de ruzie z'n kracht en naam heeft verloren, kan men het verleden vergeten en zo maar weer bij mekaar stappen.

Maar zo kan en mag het in de kerk des HEREN niet. Prof. Ridderbos zal dit mogelijk moeilijk van mij kunnen begrijpen, maar het is toch eerlijk zo, dat ik de bekende leerbeslissingen in strijd vind met de Schrift en de Belijdenis. Ik zou wel willen, dat hij zich eens liet overtuigen door broeders, die het op de een of andere manier uthouden onder

maar wil vergeten, dan heb ik nooit weer enig respect voor synodale beslissingen, met hoe sterke woorden ze ook worden uitgesproken. Dan moet ik uitspraken van synoden wel ongeveer gelijk stellen met besluiten van een bestuur van een voetbalvereniging.

* * *

Op grond van deze leerbeslissingen zijn schorsingen en afzettingen uitgevoerd. Ik heb hier voor mij het besluit, waarmee ik geschorst ben in al mijn ambtelijke bedieningen. Ik heb mij trachten in te denken, hoe ik weer zou kunnen preken in de kerk, waar ik van de kansel ben geweerd en hoe ik zou verenigd kunnen worden met de kerkeraad, die mij geschorst heeft en dat deel van de gemeente van Voorthuizen, dat mij niet meer erkent als zijn dienaar van het Evangelie. Ik heb daarbij overwogen, dat ik ben geschorst op grond daarvan, dat ik „de leer der kerken betreffende het zaad des verbonds en de daarmee verband houdende schorsingen bestreed”. Men heeft geconstateerd, dat ik mij schuldig heb gemaakt aan de zonde van openbare scheurmaking. Ik ben geschorst op grond van art. 79 en 80 K.O. Men deed dit in de hoop en met de bede, dat de HERE het daarheen mocht leiden, dat ik spoedig terugkeerde van mijn verkeerde weg. Mag ik, dit alles overwegende, nu maar zeggen: laat het verleden maar rusten? Ik zal nu niet spreken over broeders, die daar part noch deel aan hebben gehad. Maar ik denk aan hen, die dit met eigen hand hebben ondertekend en die nog of weer in de kerkeraad zitten in Voorthuizen. Kan en mag ik en kunnen en mogen zij het verleden laten rusten en doen alsof er niets gebeurd is? Ik ben van mening, dat dit niet kan en niet mag. En zolang ik van die mening ben wil ik het ook niet. Als er zulke zware woorden gesproken zijn, dan zijn er twee dingen mogelijk: Ik keer terug van mijn dwaling des wegs en erken gezondigd te hebben door neen te zeggen en daarnaar te handelen, of mijn schorsers keren van de dwaling huns wegs terug en erkennen gezondigd te hebben door mij in mijn ambt te schorsen. Een derde weg zie ik niet. Althans geen weg, die koninklijk en eerlijk is. Voor God en mensen.

* * *

Prof. Ridderbos meent, dat opheffing van schorsingen geen zin meer heeft, omdat wij ons aan die schorsing hebben onttrokken en doorgedaan zijn met het verkondigen van het Evangelie. Hij vindt opheffingen van schorsingen of van rechtskracht ontdoen of iets dergelijks maar een fictie, een schijnhandeling. Hij gebruikt het voorbeeld van een rentmeester, die ongenoegen kreeg met zijn baas, aan wie de sleutel van de brandkast ontnomen werd en die daarop bij een ander in dienst ging enz. Ik vind dat maar een rare vergelijking. Die helemaal niet klopt. Ik ben helemaal niet bij een andere baas in dienst gegaan. Ik ben overtuigd nog in dienst te staan van dezelfde Heer der kerk — met alle gebrek en zwakheid die er maar zijn kan — in wiens dienst ik stond vóór 1946. De kerkeraad heeft in naam van diezelfde Heer der kerk — ik neem aan in de eerlijke overtuiging naar Zijn wil te handelen, ofschoon sommigen niet wisten wat ze deden — mij van kansel en alle dienst geweerd. Stel nu eens, dat ik niet terug zou willen keren, ook wanneer men mijn schorsing ophief en ik de kerkeraad en de gemeente niet weer zou willen dienen, zou het dan toch nog niet de plicht van de kerkeraad van Voorthuizen zijn te verklaren, dat hij niet meer aanvaardt de leerbeslissingen van 1946 en dat hij mij herstelt in volle rechten? Natuurlijk aangenaam, dat hij eerlijk tot andere gedachten gekomen is. Zolang dat niet gebeurt kan hij het niet verklaren. Ik zal in dat geval de allerlaatste zijn om dit te vragen. Maar ik hoop het nog te beleven dat dit gebeurt en zal daar rustig op wachten. Wat mij betreft: ondanks alle moeite en verdriet ben ik nog blij neen gezegd te hebben en daarnaar gehandeld te hebben.

Dan nog een punt. Prof. Ridderbos zegt zo even terloops: „...het voorwerp van die schorsing heeft, weliswaar tegen zijn belofte in, zich er niet naar gedragen, maar is heengegaan”. Wat die belofte betreft: ik heb nooit beloofd mij aan elke tuchtmaatregel, onder alle omstandigheden, te onderwerpen. Ik heb beloofd mij aan de kerkelijke vermaning te

onderwerpen „indien ik in leer of leven mijn kwam te misgaan”. Ik weet wel, dat vrijwel niemand zich ooit aan een schorsing heeft onderworpen en dat veel scheuringen een gevolg zijn van eigenwilligheid enz. Maar toch zeg ik rustig: Ik heb mij niet misgaan door neen te zeggen tegen besluiten, die nu schier algemeen worden veroordeeld. Ik heb mij niet misgaan door ondanks deze schorsing door te gaan met preken, toen een deel van de gemeente van mij het Evangelie wilde blijven horen. Hadden allen, die in hun hart deze besluiten verfoeiden, eerlijk neen gezegd en daarnaar gehandeld, dan zou het er met de kerk beter voorstaan dan nu. Daarmee wil ik, dat zeg ik om alle misverstand te voorkomen er maar bij, niet beweren, dat ik in alles brandschoon ben gebleven in deze zaak. Ik heb wel woorden gezegd, die niet goed waren en ben wel gestruikeld in verschillende opzichten. Maar die zaak, waarvoor ik streed, was goed. Dat heeft met eigen roem niks te maken, want als ik één gaatje had kunnen vinden om met een goed geweten aan de narigheid van een kerkstrijd te ontkomen, dan was ik daardoor gekropen. Maar ik zag dat gaatje niet.

En dan tenslotte: Ridderbos stelt de volgende mogelijkheid: „De Gereformeerde kerken komen niet tot dit inzicht (dat zij namelijk ten onrechte hebben geschorst. H. J. J.), maar zijn wel bereid om de geschorsten, die zich met haar willen herenigen, weer als ambtsdrager in volle rechten te ontvangen”.

Ik moet eerlijk zeggen, dat dit mijn begrip te boven gaat. Eerst doet men profetische uitspraken en zet in naam des HEREN mensen van kansel en katheders. Men bidt om bekering enz. En dan gaat men zeggen: Het was allemaal waar en goed, daar niet van. Maar toch moogt gij nu weer preken als weeer. Zoiets kan ik mij wel indenken als het een voetbalclub betreft. Maar in de kerk kan ik zulk een omgaan met waarheid en recht niet plaatsen.

Er is onlangs een boekje verschenen, dat de volle aandacht verdient van alle gereformeerden. Trouwens ook van niet-gereformeerden.

Het heet: **Op wijsgerige wegen**. En het is van de hand van Dr Ir H. van Riessen, bijzonder hoogleraar aan de Technische Hogeschool te Delft.

Wat in dat boekje zo bijzonder boeit, is dit, dat je daarin nu in 't minst geen abstract-wijsgerige speculaties vindt, maar een filosoferen zó, dat de waarheid Gods en de werkelijkheid van wereld en mens geen ogenblik uit het oog worden verloren. In dit boekje vinden we iets van een filosofie, welke niet meer wil zijn en ook niet meer is dan een geduldig en vooral ootmoedig luisteren naar de stem des Heeren en in onmiddellijk verband daarmee een voorzichtig en geduldig bekijken van de dingen, die God gemaakt heeft.

Van Riessen memoreert in het begin van zijn boekje een kostelijke spot van oude grieken over twee met elkaar ruzie makende filosofen. Ze werd den volke gepresenteerd in deze vernietigende zin: De één melkt een bok en de ander houdt er een zeef onder! Van zulk een filosofie is hier geen sprake. De filosoof Van Riessen staat met allebei zijn benen stevig op de grond en zijn filosofie is door en door „werkelijk” en „waar”.

Speciaal heeft me geboeid wat Van Riessen over de wijsheid zei. Met alle klem verdedigt Van Riessen namelijk de nuchtere waarheid, dat echte filosofie inderdaad met wijsheid heeft te doen. En daarom begint hij zijn boek met het een en ander daaromtrent op te merken.

Ik wil hier iets weergeven van wat Van Riessen daaromtrent leert.

* * *

Bij een echt wijs man kan men twee dingen opmerken.

Vooreerst een goed en diep **inzicht** in mensen en toestanden.

En vervolgens een **handelen** overeenkomstig dat inzicht.

Echte wijzen zijn b.v.: een vrouw die een leven lang met verstand weet om te gaan met

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Ds. D. van Dijk, Groningen
Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Utrecht
Drs H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Eindhoven
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Secretariaat Geref. Persvereniging**„Opbouw”:**

H. Albracht, Prof. Wentlaan 50, Utrecht

Penningmeester van de**Geref. Persvereniging:**

Drs J. F. J. Lamet, Antilopelaan 2,
Geldrop, post Eindhoven

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

Ik wil eindigen met een psalmvers, dat mij zo juist onder ogen komt:

— — — — —
Verlos ook ons, als onze vaad'ren;
Wil ons, nog overal verspreid,
Genadig weer bijeen vergaad'ren;
Zo word' Uw Naam en roem verspreid.

Ps. 106 : 25.

H. J. Jager.

Wijsheid en Inzicht

een lastige echtvriend; een man die **geduldig** naar ons kan luisteren en die dan goede raad geeft; iemand, die de geladen toestand in een gezelschap met een bevrijdend woord of een verlossende daad weet te ontspannen; de man die in de discussie steeds het juiste woord op het juiste ogenblik zegt; de mens wiens levensweg zijn levenskunst verraadt enz, enz.

De echte wijsheid, dat blijkt uit deze voorbeelden, toont zich dus in de **praktijk** van het leven. Daarbij openbaart ze zich in **woorden** en **dad**en. De wijsheid wordt gerechtvaardigd op grond van haar werken.

Dit is de echte oorspronkelijke zin van de wijsheid.

Over die wijsheid spreekt het boek der Spreuken. Daarin vindt men een menigte regels voor praktische levenskunst.

Wijsheid is nu allereerst **inzicht**.

Neen het inzicht, dat een wezenelement van wijsheid is heeft niets te maken met de feitenkennis die een mens voor de televisie een goed figuur doet slaan. Ze heeft ook weinig te maken met de meer samenhangende, en op zichzelf zeer nuttige, kennis die men op school opdoet. En nog minder met de velerlei specialistische kennis, die men bij verdere studie in een vak kan verkrijgen. Zelfs een veelzijdige geleerdheid is niet onontbeerlijk voor het hebben van inzicht — al kan zulk een geleerdheid aan het inzicht dat voor wijsheid nodig is dienstbaar zijn. Rijkdom of een hoge positie daarentegen zijn allerminst een waarborg voor wijsheid. Cicero zei reeds: Dikwijls bestaat ook onder een vuile mantel wijsheid.

Natuurlijk: wijsheid bestaat niet zonder kennis. Maar die kennis is in ieder geval ook **praktische** kennis. En bovendien is het zo, dat zij als inleiding tot de wijze **daad** in een bijzondere vorm optreedt. Wat bij een wijs mens altijd weer opvalt is, dat hij **intuïtief** handelt, d.w.z. op grond van een onmiddellijk en omvattend inzicht.

De vrouw, die zo verstandig met haar man omgaat, ontleedt de situatie niet, waarin zij met haar in-een-boze-bui-verkerende-man verkeert, om haar houding te bepalen. Zij onderzoekt niet, waarom hij zo optreedt, wat hij daarna zal doen, en welke mogelijkheden

van reactie zij heeft. Neen, zij doorziet, zij vat dat alles in een intuïtief inzicht, onmiddellijk en zonder ontleding, en uit dat inzicht ontstaat haar handeling, of zelfs haar zwijgen, spontaan. Zij **proeft** de situatie. Het is opmerkelijk, dat het latijn eenzelfde woord heeft voor wijs zijn en smaken of proeven.

* * *

Aan wijsheid is dus inherent intuïtie.

Maar deze intuïtie moet men niet verwarren met **instinct**.

Evenals intuïtie wordt ook instinct gekenmerkt door onmiddellijkheid. Als iemand je een klap wil geven spring je instinctief op zij. Onmiddellijk. Maar bij het instinct is er een kortsluiting in het bewustzijn. We zien of horen de aanleiding voor het fungeren van het instinct — b.v. de uithaal van de hand om ons een slag toe te brengen — en instinctief reageren we daarop met een de slag ontwijkende beweging. Maar we zijn ons dat niet bewust. Zo trekken we onmiddellijk onze hand terug als we ons daar branden. Of we grijpen naar ons heen als een wesp ons daar steekt.

Maar bij de intuïtie zijn we ons wel terdege van de situatie bewust. De vrouw, die de boze bui van haar man ondergaat is zich van de toestand van haar echtvriend wel degelijk bewust. Ze doorziet goed wat er aan de hand is. Alleen: zij ontleedt dat niet in de motieven, welke daarin werken en de facetten, die de houding van haar man vertoont. Zij doorziet hoe de stand van zaken is en handelt met het oog daarop op goede, ja, op de beste wijze.

Er is nog een ander onderscheid tussen intuïtie en instinct.

Een typisch kenmerk van het instinct is de starheid. Mieren en vogels bouwen hun nest nog op dezelfde wijze als voor duizenden jaren. En een instinctieve afweer of reactie van een mens verloopt thans precies als voor vele eeuwen. De instinctmatige reactie — van instinctief „handelen” kan men stricto sensor niet spreken — vertoont steeds hetzelfde patroon. Het instinct zoekt steeds aanpassing aan de situatie, een zich daarin invoegen. Het maakt niet wat nieuws.

Met de intuïtie staat het evenwel geheel anders. De intuïtie, het onmiddellijk in-zien, door-zien, schouwen, overschrijdt een bestaande situatie aan alle kanten. Hoewel ze volledig daarop gericht blijft, gaat ze die in alle richting te boven en te buiten. Ze kijkt er boven uit. Ze heeft er een overzicht over, een inzicht in. In de ver-beelding die aan de intuïtie eigen is, ja, die ze **is**, vat b.v. de vrouw van de lastige man niet alleen de gegeven situatie en het er op betrokken verleden, maar ook het mogelijk toekomstig verloop daarvan. En dat alles als een onlosmakelijk geheel. Juist omdat de intuïtie zo is betreedt ze een geheel ander terrein dan het instinct betreedt of betreden kan.

* * *

Maar zoals reeds gezegd werd: de wijsheid heeft niet genoeg aan het in-zicht in wat is en het mogelijk toekomstig verloop daarvan. Het inzicht in wat is en wat kan worden moet — en dat ook al weer zonder systematische ontleding — uitgroeien tot het inzicht in dat wat er nu **moet gebeuren**. Het moet komen tot het ontwerp van een **nieuwigheid**, het ontwerp van een nieuwe situatie, die de oude opheffen, vervangen, moet. Anders gezegd: het moet komen tot een **inventie**.

In de intuïtie der wijsheid ligt dus tweeërlei. Vooreerst het inzicht in **wat is** en voorts het inzicht in hetgeen **behoort te gebeuren**.

Juist omdat ook dat tweede tot de intuïtie behoort, wordt in de intuïtie op nog een andere dan de zoeven aangeduide wijze de gegeven situatie overschreden, grijpt de intuïtie op nog een tweede wijze boven de actuele situatie uit. Naast het inzicht in wat **kan** gebeuren, is er in de intuïtie ook het inzicht in wat **moet** gebeuren.

Men denke maar weer aan de vrouw van de lastige man:

Als deze vrouw het inzicht in wat haar te doen staat baseert op het verlangen om de moeilijkheden te ontwijken, en het zich aldus zo gemakkelijk mogelijk te maken, dan zullen we haar **slim** en **handig** noemen, maar zeker niet **wijs**.

Uit deze mogelijkheid blijkt, dat men meer dan één „ontwerp” kan maken ten aanzien van wat in een gegeven situatie gedaan dient

te worden. En, daaruit volgt weer, dat men als vanzelf gedwongen wordt die met elkaar te vergelijken en uit de gegeven mogelijkheden een keus te doen. Dat wil zeggen: men moet deze mogelijkheden toetsen, men moet „proeven”, „beproeven” wat het goede is dat nu gedaan moet worden. Of nog weer anders gezegd: men moet normen aanleggen, die de feitelijkheid te boven gaan en krachtens welke men **zús** of **zó** moet handelen, zal men **goed** handelen. Het behoort dus tot het kenmerkende van de wijze, dat hij „toetst” aan de norm om tot de zekerheid te komen welk ontwerp voor het handelen goed is.

Maar hier moet nog wat bij gezegd worden. Dit toetsen aan de norm moet niet alleen geschieden en geschiedt ook niet alleen bij het overwegen van wat moet gedaan worden. Het was er ook al bij het bezien van de situatie. De wijze vrouw heeft ook een „oordeel” over de onhebbelijke houding van haar boze man. Ook die toetst zij. Direct spontaan, krachtens intuïtie, maar desalniettemin werkelijk en krachtig. Zij kan de boze bui eenvoudig niet belevén en „in-zien” zonder normering. De intuïtie vat de boze bui en de situatie als genormeerde feiten en zij tast in de verbeelding normerend naar een antwoord daarop, een antwoord met-ter-daad.

* * *

In het bovenstaande werd er alle nadruk op gelegd dat de intuïtie de keuze leidt, ja zelfs ook de keuze is van wat als wijze daad

gedaan moet worden, dat dus de intuïtie de wijze daad leidt.

Om geen misverstand te kweken is het nodig hierbij op te merken, dat de onderscheidende **kennis**, zowel de practische als de wetenschappelijke, niet overbodig is voor de wijsheid. Het zich toeleggen op deze kennis, het zich eigen maken daarvan is integendeel een zeer waardevolle voedingsbodem voor de intuïtie en zo ook voor de wijsheid. De kennis van de werkelijkheid in het licht van de daarvoor door God gestelde normen — dat is de kennis van de **waarheid** omtrent de werkelijkheid — kan groeien, en met haar groeit dan ook de intuïtie, de wijsheid. Daarbij wordt de intuïtie gevoed door ervaring, door onderricht, door lezen, door belangstellende omgang met mensen, door zelfonderzoek en zo meer. Het ouder worden is niet een voldoende, maar wel een noodzakelijke voorwaarde voor het wijzer worden.

De rol, welke onderscheidende kennis speelt bij de wijsheid wordt bijzonder duidelijk in een man, die ons goede raad geeft en die daarbij zijn intuïtie versterkt met ingevoegde verstandelijke overwegingen van feitelijkheden en mogelijkheden. In de wijze daad komt dan tevens zijn onderscheidende kennis uit de grondverf.

Het goede in-zicht, de goede in-tuïtie is dus een voorwaarde voor de ware wijsheid.

Maar tot de ware wijsheid behoort ook de **daad**, de wijze **daad**.

Maar daarover een volgende keer.

C. V.

Doctor J. Stellingwerff

Werkelijkheid en Grondmotief bij Vincent Willem van Gogh.

Diss. door Ir J. Stellingwerff. Opgedragen aan de Societas Studiosorum Reformatorum en haar Erelid Prof. Dr J. P. A. Mekkes. Uitg. Swets & Zeitlinger te Amsterdam. 1959. Prijs f 11,50.

Op woensdag 24 juni 1959 vond de promotie plaats van Ir Johan Stellingwerff tot Doctor in de Technische Wetenschappen te Delft. De wet, eens door Minister Kuyper ingediend en met succes verdedigd, om Delft promotierecht te schenken, een feit waarover Ir Stellingwerff diverse malen geschreven en gesproken heeft, opende hem thans de weg tot het doctoraat.

Uit diverse kringen, van ingenieurs, van het bibliotheekwezen, van de kerken en de S.S.R., bestond grote belangstelling voor deze promotie. Van de Redactie van „Opbouw” was onze Redacteur P. Groen aanwezig in de geheel gevulde zaal.

Dat de belangstelling groot was, is niet te verwonderen: Ir Stellingwerff heeft nooit behoord tot die categorie jongeren waarover Groen van Prinsterer klaagde dat ze nooit eens een stukje in de pers schreven. Reeds meer dan tien jaar heeft Ir Stellingwerff in diverse bladen artikelen geschreven. Ook de lezers van Opbouw kennen zijn instructieve artikelen.

Het bijzondere was dat de technische doctorsgraad ditmaal behaald werd op een proefschrift dat een onderwerp behandelde uit de Kunstgeschiedenis: Vincent van Gogh. Niet veel ingenieurs zullen in staat zijn naast hun doctoraal in de technische wetenschappen een proefschrift te schrijven dat ook had kunnen dienen als dissertatie in de Literaire Faculteit. Dat dit het geval was, kan men afleiden uit het feit dat Prof. Dr A. M. W. J. Hammacher optrad als promotor, terwijl de Utrechtse hoogleraar in de Kunstgeschiedenis, Prof. Dr J. G. van Gelder voor deze gelegenheid was toegevoegd aan het Delftse college van hoogleraren, dat over de toelating en beoordeling van dit geschrift als dissertatie had te beslissen.

Wanneer wij daaraan toevoegen dat deze dissertatie zich duidelijk stelde op een Christelijk standpunt, en daarbij uitging van de grondstellingen ener Calvinistische wijsbegeerte, dan verstaat men dat het in alle opzichten een boeiende promotie was.

Ronden wij deze gegevens af met de opmerking dat niet alleen erkende vakgeleerden over dit proefschrift hebben willen discussiëren, maar ook werkelijk belangstellen-

de leken deze dissertatie kunnen lezen, waaronder de zo gaarne door Prof. Dr H. J. Jager ten tonele gevoerde „eenvoudige huismoeder”, dan verstaat men dat dit geschrift ook in Opbouw wel mag worden genoemd.

Hoewel iedere promotie met streng protocol en volgens vaste regels geschiedt, is het altijd weer boeiend zulk een plechtigheid mee te maken. Vijf hoogleraren traden ditmaal in het krijt, en het strekt de promovendus tot eer dat daaronder vier uitgesproken humanisten waren, waarbij het debat zich tevens concentreerde op de principiële uitgangspunten van het proefschrift. Dat de humanistische hoogleraren het met alle grondstellingen van de jonge doctor eens waren, kon moeilijk verwacht worden, dat er vragen te over bleken is nu eenmaal conform de aard der wetenschap, maar dat uit dit geschrift een onverbloemd Christelijk geluid klonk, dat *juist door de humanistische opposanten* op eervolle en welwillende wijze werd tegemoet getreden, pleit én voor de promovendus, die zich zijn Christelijke overtuiging tot in zijn dissertatie toe niet geschaamd heeft, én voor de eerlijke loyaliteit van deze humanistische hoogleraren.

Prof. Dr H. Dooyeweerd heeft destijds opgemerkt: de Wijsbegeerte der Wetsidee is inderdaad moeilijk. Wij zouden daaraan kunnen toevoegen dat het **nóg** moeilijker is er mee te werken. Men moet daartoe én de Wijsbegeerte der Wetsidee behoorlijk kennen én het gebied dat men aan een onderzoek onderwerpt (in dit geval de Schilderkunst) behoorlijk bestudeerd hebben, anders begaat men fouten in de toepassing van de Calvinistische Wijsbegeerte of in de beoordeling van zulk een toepassing. Enkel kennis van de Wijsbegeerte der Wetsidee is niet voldoende om een dissertatie als deze recht te doen!

Dat wil allerminst zeggen dat op deze dissertatie geen critiek zou zijn uit te oefenen. Maar wat men prijzen kan is, afgezien van de grote prestatie dat een ingenieur de moed heeft opgebracht in de Kunstgeschiedenis te promoveren, de poging om vanuit Christelijk standpunt, ten overstaan van humanistische leermeesters, de Kunstgeschiedenis te benaderen. Geschiedt deze poging bij een beschrijving van zulke beroemdheden als Rembrandt, Jozef Israëls, Matthijs Maris, Vincent van Gogh, Gauguin, Cézanne alsmede Hugo van der Goes, dan verdient deze de dank en de aandacht van ons Christenvolk, voor zover dat zich niet uitsluitend wil terugtrekken op het gebied der religieuze of theologische bevinding! En dat bevoegde geleerden als Hammacher, Van Gelder en Mekkes deze proeve hebben willen doorlezen en doen

passeren, verdient de dank van allen die *werkelijk* het ideaal van een Christelijke wetenschap willen hooghouden. Ontmoet zulk een geschrift in eigen kring dan negatie of hautaine critiek, dan hebben wij ons des te meer achter de schrijver te stellen, omdat hij zulks kon voorzien!

Wij doen er goed aan ook in onze kleine kring zulk een poging positief te benaderen. Te weinig wordt ook in onze kring nog wel eens begrepen hoe juist ook zulke dissertaties ons Calvinisme representeren in kringen waar geen preek of kerkleeraar meer door-dringen. Daarbij doet zich het feit voor dat waar buitenstaanders op deze wijze in contact worden gebracht met de grondstellingen van het Christendom, onze eigen mensen via deze lectuur kunnen gaan verstaan welke de kring buiten de Kerk is, die wij met de boodschap van het Evangelie hebben te benaderen. *Dit laatste vraagstuk, dat de oude Bavinck reeds in zo bijzondere mate heeft bezig gehouden, en voor welke vraag ook Colijn in de politiek gesteld is geweest, móét binnen onze kring betrokken worden en ter sprake komen, willen wij werkelijk in staat zijn te gaan verstaan welke interne problemen van wezenlijk belang zijn voor de algehele doorwerking van het Evangelie, en welke niet.* En wanneer zulk een boekwerk dan geschreven wordt door een auteur die zich aan de interne vraagstukken nimmer onttrokken heeft, mag men van hem verwachten dat hij de grensgebieden ons zó schildert, dat wij enig inzicht verkrijgen in de vraag hóé de gebieden gelegen zijn waarop wij een ontmoeting tussen Christendom en Humanisme naar beider ware aard mogen verwachten. Des te klemmender is dit alles, waar ook Vincent van Gogh als predikantszoon een afvallig Christen was, de zoveelste! Dit te bedenken geeft aan het gehele boekwerk een spanning, die door de schrijver diep doorvoeld is, en waarop hij ook in dit geschrift gewezen heeft.

Zoals gezegd, met als achtergrond deze waardering, vanuit deze positieve benadering is nog wel critiek mogelijk: men kan zich de vraag stellen of voldoende nieuw kunsthistorisch materiaal is gegeven, of de probleemgebieden in wijsgerig opzicht scherp genoeg zijn geformuleerd en gemarkeerd. Daarop is ook ter promotie reeds gewezen. Maar het valt niet binnen het kader van ons blad om hierop reeds zo kort na de promotiedag in te gaan, en onze lezers zullen in dit orgaan geen beoordeling verwachten die ingaat op vragen waarover ook geleerden die de wérkelijke zwaarte der problemen kennen, slechts *vragenderwijze* opmerkingen maken, wijl ook zij weten op dit moeilijke gebied nog slechts de eerste stappen te hebben gezet.

Het Christelijk uitgangspunt, de Christelijke opzet, heel de poging van deze dissertatie is voorlopig voldoende om in onze kring te memoreren. Dat iemand, voortkomend uit een kring waarin zovele jaren „getheoretiseerd” (wjl getheologiseerd!) is over Kuyper's machtige leerstuk der Gemene Gratie, de moed heeft opgebracht één der probleemgebieden der z.g. Gemene Gratie níét los te behandelen van het Evangelie der Genade, is een daad die wetenschappelijk bezien *allereerst* te danken is aan de Wijsbegeerte der Wetsidee!

Het is hier wel de plaats een warm woord van erkenning te doen horen voor de wijze waarop ook hier de Wijsbegeerte der Wetsidee stimulerend heeft gewerkt.

In zijn Voorwoord merkt de promovendus op: „Tot de eerste colleges die ik aan de Technische Hogeschool te Delft volgde behoren de studium-generale-colleges van Prof. Dr H. Dooyeweerd over de transcendentale critiek van het wijsgerig denken. In deze colleges van januari en februari 1946 behandelde Dooyeweerd onder meer de vier religieuze grondmotieven van het wijsgerig denken in het avondland. Reeds toen viel mij de stelling op dat deze grondmotieven niet alleen van fundamentele betekenis zijn voor de wijsbegeerte, maar ook voor de andere cultuuruitingen”.

Wie wérkelijk in aanraking is geweest met zelfstandig wetenschappelijk onderzoek, weet hoe ontzaglijk veel de gereformeerde studenten (ook binnen onze kerken!) aan de hoogleraren Vollenhoven en Dooyeweerd te dan-

ken hebben. Blijkt zulks ook niet uit de zojuist verschenen dissertatie van Drs Rookmaaker?

Zo kan een aankondiging van deze dissertatie moeilijk anders eindigen dan in een eresaluut aan de Wijsbegeerte der Wetsidee, die ons aan de Rijksacademies geleerd heeft niet op Christelijke termen en gevoelens en discussies daarover te bouwen, maar op de ervaring dat de wetenschap *naar eigen aard* doorzocht moet worden in het licht van de grondmotieven, die van religieuze aard zijn. Het is altijd het lot geweest van de Wijsbegeerte der Wetsidee dat deze zoveel slechter verstaan wordt aan eigen gereformeerde academies dan daarbuiten. Moge het ons gegeven zijn te bevorderen dat men ook *binnen onze gereformeerde academies* gaat verstaan op welke wijze de Wijsbegeerte der Wetsidee benaderd wil zijn, om er met vrucht de kracht en bezieling van te ondergaan.

Dat deze prettig leesbare dissertatie, die van grote belezenheid getuigt, en daarbij een uitstekende inleiding tot Vincent van Gogh vormt, door niemand uit onze kring nutteloos zal ter hand worden genomen, is voldoende reden dit boek aan onze lezers aan te bevelen.

Dat met dit boekwerk één der Vaste Medewerkers van Opbouw de doctorstitel behaalde *gelijk* hij het deed, is een gelukwens waard voor de auteur en voor onze kring.

Het is te hopen dat onze lezers bereid zullen blijken deze dissertatie eens ter hand te nemen, en zulks temeer omdat deze wellicht voor jaren de enige dissertatie is uit Delft, welke lezing men niet als een intellectuele strafexercitie behoeft te ondergaan.

24 juni 1959

G. Puchinger.

KRITISCHE KRABBEL

Romantiek

Mijn neef Karel heeft een snelle carrière gemaakt. Hij was altijd een pientere jongen en is, na een vlot verlopen studie, nu reeds enkele jaren aan een onderwijsinstituut verbonden als leraar.

Sedert hij een auto heeft aangeschaft komt hij nog al eens het ouderlijk huis bezoeken.

Ik had gehoopt hem zo nu en dan nog eens te spreken maar zijn tijd schijnt nogal kostbaar te zijn.

Toen ik gisteravond insliep vermoedde ik niet welk een verrassing me wachtte.

Opeens zag ik hem voor me. Jonge, vlotte vent. Met hartelijke stem begroette hij m'n vrouw en mij en zette het doel van z'n komst uiteen.

„Zie eens”, zei hij, „ik weet dat jullie je niet veel kunt permitteren. Tante is druk van 's morgens tot 's avonds in haar gezin. Nu had ik gedacht om morgen eens een dagje met jullie te gaan rijden. Ik haal je op en breng je weer thuis, dus gemakkelijker kan het niet”.

Ik zag dat m'n vrouw een kleur kreeg van opwinding. „Maar de kinderen dan”, zei ze aarzelend.

„O, dat is geen bezwaar”, zei m'n neef. „Daar hebben we op gerekend. M'n vrouw komt morgen hier en neemt de honneurs waar. Je kunt dus rustig gaan”.

Ik belde dadelijk m'n baas op om een snipperdag te vragen en de volgende morgen waren we al bijtijds klaar. Karel arriveerde met z'n vrouw precies op tijd en we stapten in.

Het werd een prachtige tocht. De zon overstraalde de velden met tedere gloed. Overal stonden de bomen in bloei. We voelden ons als verjongd.

Tegen de middag stapten we uit bij een kasteel. We dwaalden door de gangen en zalen, bewonderden prachtige schilderijen en gobelins, kortom we deden een bad in de geschiedenis.

Daarna ging het weer voort. Door steden en dorpen. Langs zilveren stromen en bloeiende weiden. En eindelijk, eindelijk naderden we weer onze woonplaats.

Eén ding verhinderde me om ten volle te genieten van al het moois. Zelfverwijt plaagde me.

„Zie je nu wel”, dacht ik, „hoe je je vergist hebt. Hoe vaak heb je niet beweerd en nog vaker gedacht, dat het jonge geslacht alleen

maar voor zichzelf leeft. Altijd had je wat te zeuren. Dan over de bromfietsen en auto's. Dan over de televisie.

Het is waar dat je zuster weigert om eens een avond op de kinderen te passen zodat je in jaren niet met je vrouw samen een avond bent uit geweest. Maar dergelijke dingen ga je veel te veel generaliseren. Je beweert nu wel dat de meisjes liever met hun gepoeierde neus op een kantoor zitten en de attenties van de pannelikkers trekken dan dat ze idiote kinderen of zieken verplegen, alleen omdat je zo vaak advertenties leest waarin verpleegsters gevraagd worden, maar je bekijkt de zaak maar erg eenzijdig.

Nee man, het wordt tijd om je mening over de jeugd grondig te herzien. Je hebt nu toch het overtuigend bewijs dat ze nog zo kwaad niet zijn. Je moet toch maar op het idee komen om een paar familieleden die nooit eens een verzetje hebben zo'n prachtige dag te bezorgen. Vooral voor je vrouw is het wat waard. Dat mens komt nooit ergens anders dan alleen in haar huis en 's zondags naar de kerk. Nu geniet ze een hele dag. Het is hoog nodig dat je anders over de jeugd gaat denken. Anders loop je gevaar om een echte nurks te worden”.

Zo zat ik stil te peinzen toen we ons huis naderden. M'n neef merkte het en vroeg belangstellend waar ik zo diep over nadacht. „Weer zo'n echte hartelijke belangstelling”, dacht ik, met een pijnlijk gevoel van schuld.

Daarna zonk ik weg in een vredige rust. Toen de wekker afliep schrok ik als altijd. Ik krabbelde overeind en stond enige ogenblikken versuft te staren voor ik me begon aan te kleden.

Toen vroeg ik aan m'n vrouw die zich weer onder de dekens nestelde, „zijn Karel en Mien al weer weg”? „Ja”, antwoordde ze soezerig, „ze zijn hier maar een paar dagen geweest. De rest van de vakantie gaan ze naar Oostenrijk, en dan nog een paar dagen naar de wereldtentoonstelling in Brussel”.

Terwijl ik naar beneden ging vroeg ik me af of we nog een ansicht uit Oostenrijk zouden krijgen.

Dan heeft m'n zoon weer een vreemde postzegel erbij.

PERSSCHOUW

Kerkgeschiedenis

In het Kerkblad van Noord-Holland schreef Ds Doornbos het volgende:

„Wat weet men van de geschiedenis van de kerk?”

Er zijn vele en daaronder zeer dikke boeken over de kerkgeschiedenis geschreven, bibliotheken vol, maar wat leert men daaruit van de geschiedenis der kerk?

Wie uit de boeken over kerkgeschiedenis de geschiedenis van de kerk van de middeleeuwen wil bestuderen, komt daaruit veel aan de weet van de geschiedenis van de pausen en van conciliën en van de godgeleerde wetenschap van die tijd.

Maar de godgeleerde wetenschap is de kerk niet, en de conciliën zijn de kerk ook niet, en de pausen zijn de kerk ook niet, en alle drie tezamen zijn ze de kerk ook niet.

De godgeleerde wetenschap was toen voor een groot deel heidendom met wat woorden aan de Schrift ontleend, en het heidendom is een stuk van de wereld. De conciliën waren samenkomsten waar de vreeze Gods niet was, maar wel samenknoppingen van ongerechtigheid, en waar de vreeze Gods niet is en de ongerechtigheid groot is, daar is men in de wereld. En de pausen? De pausen waren zo zeer mannen van de wereld, dat de wereld daarin als in een spiegel haar aangeboren aangezicht heeft kunnen zien. Ze heeft het ook wel eens gedaan, en is heengegaan, en heeft terstond vergeten hoedanig zij was, want de wereld schaamde zich voor haar eigen aangezicht.

Wie de geschiedenis van wetenschap en conciliën en pausen beschrijft, beschrijft de geschiedenis van een stuk van de wereld maar niet de geschiedenis van de kerk.

Valse kerk, zeggen sommigen. De Schrift spreekt nooit van een valse kerk. De Schrift kent slechts in of buiten het koninkrijk van Christus. Buiten het koninkrijk van Christus is de wereld, waarvan de duivel

overste is, en waarvoor Jezus niet bidt. Wil men een wolf met een schaapskleed om een vals schaap noemen, het is mij wel, indien men dan maar niet vergeet, dat zo'n vals schaap een echte wolf is. En indien men de wereld met een vleugje christendom valse kerk wil noemen, laat men dan niet vergeten dat zo'n valse kerk echt de wereld is. Waar was in de middeleeuwen de kerk? Hoe groeide het toen op de akker des Heren? De Here van de oogst weet het, en Hij zal het ons laten zien op de jongste dag...."

Het is goed dat Ds Doornbos op deze dingen de aandacht vestigt.

Want inderdaad: wat weten we van de kerkhistorie? Hoe hebben de talrijke kerken in ons vaderland geleefd? Hoe werd er precies in gepreekt? Wat voor kracht is er in de naaste omgeving van haar uitgegaan. Hoe werd er gecatechiseerd, huisbezoek gedaan? Waar spraken die mensen over? Men weet dit nauwelijks uit de tijd der Afscheiding. Laat staan uit de eeuwen daarvoor. Om van de Middeleeuwen maar niet te spreken. En dit alles is toch het eigenlijke leven der kerk.

En is het niet inderdaad zo, dat de grote kerkvergaderingen veelal een kwaad zijn geweest voor de kerk? In ieder geval zijn zij het vooral geweest, die het opkomend verderf in de kerk, de ketterij, de afval door haar macht hebben beschermd.

Waarom is de situatie van de Geref. wereld van Nederland zo triest? Vooral dank zij het werk van de synoden der Herv. Kerk! Nadat die aan de macht gekomen zijn in de vorige eeuw kwam de mythe van de „Vaderlandse kerk” op, die men „niet verlaten” mocht enz. Deze mythe heeft veroorzaakt dat de synoden in de 19e eeuw hun verwoestend werk ononderbroken konden verrichten!

Wat kent men nog weinig de levende kerk, de steeds geïnstitueerd wordende kerk.

Wat heeft men weinig oog voor het levende actuele vergaderen door Christus. — Wat kent men de boodschap van Schilder omtrent de kerk nog slecht!

Eenheidsgeluiden

Men zou reeds een behoorlijk boek kunnen vullen met artikelen, beschouwingen en besluiten, welke over en naar aanleiding van „Baarn” en „Almelo” werden gepubliceerd.

Want één ding staat vast: de zaak van een eventuele „hereniging” van allen die zich „gereformeerden” noemen houdt de aandacht van duizenden gespannen.

We willen deze week een paar kerkelijke uitspraken, die ons onder de ogen kwamen, overnemen.

De particuliere synode van Overijssel nam een besluit, dat door Trouw als volgt werd weergegeven:

De particuliere synode van de geref. kerken in Overijssel heeft met blijdschap kennis genomen van de pogingen, die tot hereniging kunnen leiden en zij heeft de generale synode verzocht alles te doen wat naar Schrift en belijdenis mogelijk is om deze hereniging te bevorderen.

Deze uitspraak heeft de part. synode gedaan in haar vergadering van 16 juni j.l., waarin zij het schrijven van de kerkeraden van Zwolle inzake de vervangingsformule en de briefwisseling van de kerkeraden van de geref. kerk van Almelo met die van de geref. kerk (vrijgem.) in die plaats heeft gelezen en ernstig besproken zonder de inhoud van deze stukken in alle onderdelen voor haar rekening te nemen.

Voorts deelt de particuliere synode mee, dat zij tot de overtuiging is gekomen, dat alle pogingen om tot hereniging en zelfs tot samenspreking te geraken onvruchtbaar zijn, wanneer zowel de gereformeerde als de vrijgemaakte kerk uitsluitend bij het verleden blijven staan en dat de hereniging alleen mogelijk is, wanneer de onopgeloste geschillen inzake vervangingsformule en schorsingen in ootmoed, voor God neergelegd worden.

Daarom verzoekt zij de generale synode een nieuw begin te maken uitsluitend op grond van Gods Woord en de drie formulieren van enigheid.

De particuliere synode verzoekt op deze wijze te voldoen aan de begeerte van de gereformeerde en de vrijgemaakte gereformeerde kerk te Almelo om plaatselijke hereniging mogelijk te maken en de kerke-

raden van de geref. kerken op te wekken in die geest contact te zoeken met de kerkeraden der vrijgemaakte gereformeerde kerken.

De particuliere synode van Utrecht sprak, eveneens volgens „Trouw” het volgende uit:

De particuliere synode van de geref. kerken in de provincie Utrecht heeft besloten zich tot de komende generale synode te richten met het verzoek de vraag te overwegen, zulks ook in verband met het rapport, dat door de deputaten voor de samenspreking met de bezwaarden in eigen kerken zal worden uitgebracht, of de tijd thans niet gekomen is om tot terzijdestelling van de „Vervangingsformule” als kerkelijke uitspraak over te gaan, omdat de redenen, die tot het doen van deze uitspraak geleid hebben, als vervallen kunnen worden beschouwd.

De particuliere synode verzoekt de synode, zich zo nauwkeurig mogelijk op de hoogte te stellen van de voorlopige resultaten, die te Baarn en ook elders in ons vaderland gehouden plaatselijke gesprekken met de vrijgemaakte gereformeerden hebben opgeleverd en daarbij in het bijzonder na te gaan of bij deze gesprekken de nodige overeenstemming is gebleken t.a.v. hetgeen in de belijdenisschriften op grond van de H. Schrift over verkiezing, verbond en doop beleden wordt, en in hoeverre men ook op andere punten dichter tot elkaar is gekomen.

Ten slotte vraagt men de synode deputaten te benoemen, tot wie kerkeraden, die in samenspreking zijn met de plaatselijk vrijgemaakte geref. kerken, zich bij voorkomende moeilijkheden kunnen wenden met de vraag om hulp of advies.

Achter het besluit van de particuliere synode ligt haar blijdschap over de verklaring van de kerkeraden te Baarn: hoewel zij die niet geheel vrij acht van eenzijdigheden, meent zij toch dat deze verklaring tal van elementen bevat, die voor het herstel van de kerkelijke eenheid een positieve bijdrage kunnen leveren.

De particuliere synode spreekt ook uit dat zij van harte hoopt, dat het kerkelijk gesprek in Baarn zal worden voortgezet en wekt de kerken in haar ressort op om in dezelfde geest als te Baarn met de plaatselijk vrijgemaakte geref. kerk contact op te nemen.

Ook de kerkeraad van de synodale kerk van Amsterdam heeft zich — naast vele andere — laten horen.

We vonden daaromtrent het volgende bericht:

De kerkeraad van de gereformeerde kerk van Amsterdam schrijft aan de generale synode dat hij van mening is dat elk plaatselijk initiatief om tot hereniging met de vrijgemaakte gereformeerde kerken te geraken, slechts ten volle vruchtbaar kan zijn, wanneer de kerken gezamenlijk eenzelfde met overtuiging en met vreugde aanvaarde gedragslijn volgen. In grote lijnen heeft de particuliere synode van Nrd.-Holland zich met dit besluit van Amsterdam akkoord verklaard.

Daartoe, zo vervolgt het schrijven aan de synode, zal allereerst noodzakelijk zijn, dat de synode zich bezinne op de vraag of niet de zgn. Vervangingsformule haar doel heeft bereikt. Zij wilde, evenals de uitspraak van 1905, een verhelderende en ter bevrediging dienende verklaring zijn in een bepaalde historische situatie en had en heeft geenszins de betekenis van een belijdenisschrift.

De Amsterdamse kerkeraad, die de synode verzoekt alles te doen wat in haar vermogen ligt, om een weg te helpen openen, waarop nieuwe mogelijkheden tot hereniging zich voor doen, zegt dat een terzijde stellen van de zgn. Vervangingsformule zou dienen te geschieden o.a. onder betuiging dat elke belijdende weergave van de schriftuurlijke leer van het Verbond Gods onvermijdelijk haar grens vindt in het geheimenis van de ontmoeting van Gods vrije genade en menselijke verantwoordelijkheid. De kerkeraad is van mening, dat de kwestie van de schorsingen, of zij nu zijn uitgesproken door kerkeraden of door meerdere vergaderingen, alleen tot oplossing kan wor-

den gebracht, wanneer het bijeenbehorende complex van schorsingen en vrijmakingen met de daarachter liggende inzichten, op de door hen aangegeven grondslag in openhartige bespreking komt.

We gaan op deze besluiten, verzoeken, betuigingen enz. hier niet nader in. Wat in verband daarmee gezegd kan en moet worden doet Prof. Jager in dit nummer op voortreffelijke wijze.

Een ding is duidelijk: de „vervangingsformule” is reeds nu niet meer, niet anders dan een dode formule.

Het is met het oog op de feiten eenvoudig bespottelijk haar nog zo iets als een belijdenisuitspraak te noemen. Wanneer is er ooit met een belijdenisuitspraak zo gesold? Men vergete niet, dat de Synode die haar uitvaardigde verzekerde, dat ze „als kerkelijke leeruitspraak gedaan op grond van Schrift en belijdenis uiteraard bindend gezag heeft”. Maar van de aanvang of was er in de synodale kerken een groot aantal, die dat ongelukkige ding met alle macht verwerpen. En het getal van hen die dat doen groeit steeds.

Tot nu toe las ik in de synodale pers maar één loflied op de Vervangingsformule. Het werd gezongen door Ds Vellinga. Die acht dat dogmatisch gewrocht zó schoon, dat hij het zelfs in zijn psalmboekje wil opnemen. En dat zelfs in plaats van o.a. een van de oecumenische geloofsbelijdenissen! Want die Vervangingsformule is „een vroom, rijk en waardevol stuk van ons belijden, waarmee we niet in onze maag behoren te zitten, maar dat we in het hart behoren te dragen”. En hij waarschuwde zijn synode dit stuk niet los te laten. Dat zou zo iets als een kerkelijk „München” zijn. Je vraagt als je zo iets leest, wie is dan Chamberlain en Hitler en zo?

In „Waarheid en Eenheid” houdt (Dr) A. E. S(chouten) zich bezig met de reacties van de synodale pers op de „grote gebeurtenissen” in de kerkelijke wereld. Hij schrijft o.a.:

Toen de dagbladers deze grote gebeurtenissen publiceerde heb ik mij direct afgevraagd: Hoe zal nu de synodale pers reageren? Zullen daar de ogen open gaan?

Zal daar de verharding gebroken worden? Gaat daar nu ook het geloofsvuur branden, of zullen ze trachten door negatie en kleinering deze grote dingen klein te houden? Het meest benieuwd was ik wel naar de reactie van het Centraal Weekblad, het blad met de Janus-kop, waarin zowel oecumenisch gezinde gereformeerden schrijven als onvermoeibare verdedigers der destructieve synodale politiek.

Toen de synode van Assen o.a. door de Centraal Weekblad redacteurs de Gaay Fortman en Van Peursen geconfronteerd werd met de kerkelijke zonden der valse tucht, schreef Prof. Dr K. Dijk in het Centraal Weekblad van 12 oktober 1957 dat de verzoeken om sanering der kerkelijke zonden terecht door de synode waren afgewezen en hij voegde eraan toe:

„deze droeve zaken zijn reeds zo vaak aan de orde geweest en telkens zo nauwkeurig onderzocht, dat het onverantwoordelijk zou zijn een „nieuwe koers” in te slaan; bovendien waren de vragers in gebreke gebleven (N.B. dit sloeg niet op de hoogleraren De Gaay Fortman en Van Peursen, A. E. S.) om deugdelijke argumenten te noemen, en ontbrak elke grond voor hun verzoeken; dat is juist het trieste in zulke voorstellen, dat zeker uit bewogen harten, de vragen rijzen om „revisie en terugkeer”, maar niet gepoogd wordt aan te tonen, dat en waarom de eens genomen beslissingen verkeerd zijn”.

Aldus Professor Dijk op 12 oktober 1957. Dat hij het aantonen van het hoe en waarom in de veroordeling der genomen beslissingen mist, zal misschien liggen in het niet kennis nemen van de geleverde argumentatie en fundering. Met dat niet-lezen der bestrijding van zijn visie zou Prof. Dijk echt niet de enige synodale leider zijn. Eén van zijn trouwe medestanders heeft mij eens verzekerd, toen ik hem wees op een voortreffelijk betoog van Veenhof: „Veenhof lees ik niet”.

Zo zijn de heren gauw klaar natuurlijk. Maar hun beleid gaat daardoor alle KLAARHEID missen.

Hoe het ook zij, het inslaan van de „nieuwe koers”, waarvan thans ook Almelo en Baarn

op zo indringende wijze vragen, noemde Prof. Dijk op 12 oktober 1957 ONVERANTWOORDELIJK.

En nu gaat Prof. Dijk, na drie keer afscheid genomen te hebben van de synode van Leeuwarden, na daarna toch nog weer gefungeerd te hebben als adviseur van de synode van Assen, nu gaat Prof. Dijk in 1959 opnieuw als adviseur naar de synode van Utrecht.

Mede daarom was ik benieuwd naar Prof. Dijk's commentaar op Almelo en Baarn in het Centraal Weekblad.

Welnu, hij zweeg!

Maar gezien de idealen van de oecumenisch gezinde vleugel van de redactie van het Centraal Weekblad kon dit blad toch niet deze zaak negeren.

En zo zag ik tot mijn blijdschap dat de tekst der Almelo en Baarnse uitspraken in extenso in het Centraal Weekblad werden gepubliceerd.

Prachtig, prachtig... maar wat moest nu de andere vleugel doen? Aan die zijde heerste even stilte. Op de besluiten van Almelo en Baarn verscheen aanvankelijk geen redactionele commentaar. In het volgende nummer echter kwam niet Prof. Dijk maar Prof. Waterink met de commentaar, waarop gewacht werd. Prof. Dijk bleef zwijgen, kennelijk nog niet rijp voor een ridderlijk herroepen van zijn ONVERANTWOORDELIJKHEID van 12 oktober 1957. Maar de commentaar van Prof. Waterink, de psycholoog, was wel zeer teleurstellend. De hoogleraar rent helaas met Almelo en Baarn naar de ijskast en zegt: „Stil weg zetten en afwachten, niet over praten, niet over schrijven, stilte, stilte a.u.b.”

Doodzwijgen kon niet, dus Almelo en Baarn kwamen wel in het nieuws van het Centraal Weekblad.

Maar het openlijk verzoek van Baarn aan de zusterkerken om adhaesiebetuigingen en gelijk gericht handelen, wordt niet bewogen gesteund en niet met blijdschap doorgegeven.

Integendeel, stilte rondom Almelo en Baarn, adviseert de hoogleraar in de psychologie. Een broedende kip moet je niet storen, zegt hij.

Inmiddels zal, als dat nummer de lezers bereikt, de synode van Utrecht-1959 met haar arbeid zijn begonnen. Volgens Scheps is de bedoeling dat ze één dag vergadert om commissies te benoemen het werk te verdelen enz. om dan de 25e Augustus met haar eigenlijke arbeid te beginnen en die zo snel mogelijk af te werken. Scheps vertelt verder, dat van de 28 predikantsleden der synode er niet minder dan 15 ook reeds lid waren van de vorige synode, die van Assen! Terwijl bovendien nog vier andere van vroegere synoden lid waren. Adviseurs van deze synode zullen zijn de proff. Bergema, Dijk, Polman van de Theol. Hogeschool te Kampen en de proff. Bavinck, Nauta en Schippers van de V.U.

Deze Synode zal veel te doen hebben. En weer — het is sinds 1943 nog met geen enkele synode anders geweest — zal ze met de besluiten en handelingen der veertiger jaren worden geconfronteerd.

Deze vervolgen de synoden van jaar tot jaar.

Dáár zijn we zeer blij mee. Het zou verschrikkelijk zijn als mannen als Prof. Dijk hun zin hadden gekregen en er in de gebonden kerken over gezwegen werd. Dat zou een stilte zijn als die van het graf. We zijn dankbaar, dat de onrust er is en groeit. Wat zou het iets groots zijn als deze synode de ware eenheid der kerk op de goede wijze diende. De ware eenheid die kan en mag er alleen komen als er werkelijke eenheid is in de „leer”. En dat betekent hier en nu: leeruitspraken en de daaraan onlosmakelijk verbonden schorsingen weg.

Dat is de eerste stap.

En de tweede?

Och daar kun je niet eens over praten!

Want het is nu eenmaal zo, dat je een tweede stap op de weg der kerk, op de weg Gods d.w.z. op de weg des geloofs, pas dan kunt zien — neen, ik zeg niet doen, maar zien — als de eerste in het geloof werd gedaan.

Ten slotte: A. Borg heeft zich weer laten horen. En weer in een gedicht. Hier is het:

terwijl wij zacht wegsterven
stil denken aan andere tijden

komen toch eindelijk de mensen die het zeggen
die spreken van het eens geschiede onrecht
toernend tegen beslissingen van jaren her

eenzaam hebben wij gewacht
is de stilte vertroebeld door angst
door onbehaaglijk weten
van een niet te boeten schuld

is nu de tijd dan daar
— demonenvergetende heerlijkheid —
dat God de geesten keren zal
dat brood en wijn tezamen weer
gezien wordt aan één tafel

bid met mij, kind
dat dit het teken is
van Gods genade over onze schuld
dat almelo het alkmaar wordt
waardoor wij nieuwe wegen zien

is dit het eschaton van deze tijd
het koninkrijk dat komt
maar soms reeds één moment
hier jubelend gestalte wordt
als voorspel op de
eeuwigheid.

Het Jubileum van „de Dopperkerk”

De „Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika”, de kerk welke „hersticht” werd door de Afscheiden predikant Dirk Postma — Ds Meester schreef erover in ons blad — vierde haar 100-jarig jubileum. Ds Maris gaf van dit jubileum een impressie in De Wekker. Hier volgt die:

Het eeuwfeest is gevierd in de Paas-„nawek”. De meeste mensen hebben zaterdag vrij, zodat het geen bezwaar was om de feestelijkheden op vrijdagavond te beginnen. Dat doet ons als Hollanders wel wat vreemd aan, maar er wordt hier niet zoveel rekening gehouden met de Christelijke feestdagen als bij ons. Alles is hier zo heel anders!

Wij reden dus vrijdagmiddags van Pretoria naar het westen, naar Rustenburg, voor dit grote land maar 'n klein „rukke”: ongeveer 100 km. Rustenburg is het dorp waar honderd jaar geleden de Gereformeerde Kerk werd „hersticht”, zoals men het hier noemt. Ds D. Postma, predikant bij de Christelijke Afscheiden Gereformeerde Kerk van Zwolle, was op verzoek van verschillende Afrikaners naar hier gezonden om besprekingen te voeren over de heersende geestelijke nood. Zonder dat dit zijn opdracht of bedoeling was, is het toch wegens het heersende Modernisme gekomen tot een Afscheiding en Ds Postma werd beroepen als predikant van Rustenburg.

Hier kwamen de „Doppers” van heinde en ver bijeen om deze Afscheiding te herdenken. Rustenburg is een groot, landelijk dorp. Bij aankomst trof ons het eerst een enorm tentenkamp. Ruim achthonderd tenten waren daar opgezet.

Nadat wij ons logies hadden opgezocht — we werden ondergebracht bij een „plaasboer” — en ons wat hadden verfrist, gingen we naar het terrein. In de loop van de middag stroomden de bezoekers toe. Al heeft men hier de ruimte, toch was het een drukte van belang en het deed denken aan onze Schooldag.

Een enorme tabaks-loods diende als feestzaal. Hier werden 's avonds de bijeenkomsten begonnen. Er waren zeker zesduizend mensen. Machtig klonk het psalmgezing waarmee het feest werd geopend. Men had gerekend op een bezoek van ongeveer acht- à tienduizend mensen. Maar reeds bij de opening was dit aantal ver overschreden, want buiten onder het tentzeil zaten er nog minstens zoveel als binnen. Het is ondoenlijk alle onderdelen te „verslaan”. Trouwens, we hebben ook niet heel de herdenking meegemaakt: als er een Hollandse dominee is, moet hij preken. Dus moesten we zaterdagavond weer terug om zondag een paar diensten waar te nemen in Pretoria. Wat we gehoord hebben was echter goed. Na een Goede Vrijdags-meditatie door prof. De Klerk en de officiële opening door de voorzitter van het Eeufeess-deputaatschap, gaf de kerkhistoricus prof. Jooste een uitnemend historisch overzicht. Voorts werd de avond gevuld met het uitspreken

van gelukwensen namens verschillende kerkelijke instanties. Dr. G. C. P. van de Vijver, die een mooi boek schreef over Ds D. Postma, hield de volgende dag een rede over: „Die Stigting van die Gereformeerde Kerk en die Bediening van die Woord”. Voorts werden toespraken gehouden door afgevaardigden van de andere Afrikaanse kerken.

Zaterdagmiddags sprak de Eerste Minister, Dr. Verwoerd. Direct daarna zouden de buitenlandse gasten aan het woord komen, maar er was geen tijd meer. De Minister is een uitnemend spreker en hield zijn gehoor vijf kwartier bezig! 't Was echter begrijpelijk dat na afloop daarvan de mensen gingen lopen. Ze snakten naar een „koel-drankie”. 't Was voor de tijd van 't jaar dan ook ongewoon warm en een tabaksloods is nu eenmaal niet gebouwd voor dergelijke vergaderingen. 't Was er benauwd!

Intussen was het aantal bezoekers al maar toegenomen en toen 's avonds de „ere-gasten” aan het woord kwamen, waren er naar schatting 25.000 mensen. Namens de Geref. Kerken in Nederland sprak Prof. Dr. K. Dijk, die kans zag zijn rede in het Afrikaans te houden. Namens de Geref. Kerk van Dokkum (waar Ds Postma geboren is) sprak Ds Meyer. De Christ. Geref. Kerk van Amerika werd vertegenwoordigd door Ds Hoekzema, terwijl ik gesproken heb namens de Christ. Geref. Kerken in Nederland. Merkwaardig was dat drie van de vier sprekers een ernstige waarschuwing lieten horen tegen het valse eenheidsstreven der oecumenische beweging. Daarbij aanknopen, heb ik de aandacht gevestigd op de Internationale Raad van Christelijke Kerken.

Men kan wel zeggen dat de „Eeufeestviering” een hoogtepunt is geweest in het leven der Geref. Kerk. Het is alleen is er goed gesproken, maar ook zijn er een paar uitvoerige Gedenkboeken verschenen. Gelukkig is er ook gewaarschuwd voor zelfvoldaanheid en valse rust, want deze gevaren bedreigen de Kerk van Zuid-Afrika niet minder dan andere kerken.

C. V.

ONZE JAARVERGADERING

De jaarvergadering van de Persvereniging „Opbouw” is weer achter de rug.

Het was een goede vergadering. Prof. Jager hield een echt „jageriaans” referaat. Er heerste een goede geest. Opbouwende kritiek op ons blad werd gegeven. Verblijvend was de mededeling dat de financiële positie van „Opbouw” kerngezond is dank zij het van week tot week groeiende aantal abonné's. De belangstelling was zeer groot. Het aantal leden der persvereniging nam toe.

Bovendien was er nog één bijzonder verheugend ding, waarop we hier speciaal de aandacht willen vestigen.

Ter vergadering kon namelijk worden medegedeeld dat een gift van vijf honderd gulden was binnengekomen voor het verstrekken van gratis-abonnementen en dat daarna drie giften van f 25.— voor hetzelfde doel waren gevolgd. De vergadering hoorde dat met kennelijke vreugde aan. En — er werd bijgevoegd dat door het Bestuur graag andere giften daarvoor ontvangen zouden worden!

Deze mededeling en opwekking zijn ingeslagen, zó, als niemand dat had durven dromen.

Na de vergadering kwamen namelijk nog de volgende giften of toezeggingen daarvan binnen.

Allereerst een girobiljet van f 100.—. Daarna een gift van f 100.—. Daarop volgde een hele reeks van giften. Hier zijn ze: Een van f 500.—; een van f 250.—; een van f 200.—; en nog eens f 200.—. Daarna een van f 150.—. En nog een girobiljet van f 50.—. Dat is samen Tweeduizend honderd vijf en twintig gulden. Zegge f 2125.—.

Het behoeft niet gezegd te worden, dat het Bestuur zeer dankbaar is voor deze prachtige giften.

Het is speciaal in onze tijd zo belangrijk dat ons blad vooral ook buiten onze kring gelezen wordt. Dat geschiedt reeds. En dat zal nu nog meer geschieden! De reacties daarop zijn zeer verblijvend.

Ik weet dat er nog meer giften zullen komen!

Laten we in deze dagen onze uiterste best doen om ons woord zo ver mogelijk te laten doordringen. Op die wijze werken we allen mee aan de opbouw van 's Heren kerk. En daardoor ook aan haar ware eenheid. Iedere gift — ook de kleinste is welkom!

U kunt ze storten op het gironummer van ondergetekende. Ze komen dan ter plaatse waar het behoort!

Met spanning wachten we af wat komen zal!

C. Veenhof,
gironummer 817419.

**PROF. DR. J. R. VAN DE FLIERT,
LECTOR DR. J. G. KNOL**

Door de directeurs van de Vereniging voor Hoger Onderwijs op Gereformeerde Grondslag werden tot docenten aan de Vrije Universiteit benoemd Dr J. R. van de Fliert en Dr J. G. Knol, beiden leden van één onzer kerken. Dr V. d. Fliert ontving een professoraat in de wis- en natuurkundige faculteit om onderwijs te geven in de historische en tectonische geologie. Dr Knol werd benoemd tot lector in de staathuishoudkunde.

We verheugen ons hartelijk in de benoeming van deze jonge geleerden tot deze verantwoordelijke ambten. Het moge hun door Gods genade gegeven worden ook in de wereld der wetenschap het koningschap van Christus naar de Schriften te belijden. Of, anders gezegd: te werken aan de vervulling van de opdracht, welke krachtens haar oorsprong, grondslag en idealen de Vrije Universiteit aan haar docenten verleent.

Zonder twijfel ook namens medewerkers en lezers wenst de redactie van „Opbouw” Prof. Van de Fliert en Lector Knol van harte geluk met hun benoeming, hun toebiddend Gods leiding en zegel.

De Redactie.

KERKNIEUWS

Beroepen te Rozenburg: kand. W. Wierenga te Groningen.

Theologische Hogeschool. Geslaagd voor het Propaedeutisch-examen de Heer H. G. Geertsema, Gorechtkade 114b, Groningen.

Voor het Candidaats-examen slaagden de Heren G. Mul, Hendrik van Viandenstraat 20, Kampen; C. A. Versluis, Middelweg 163, Nieuw Lekkerland; A. Kooy, W. van Acoudeaan 84, Driebergen, C. Olij, Amsterdamsestraatweg 253bis A, Utrecht; J. Snijder, W. Buytewechstraat 138c, Rotterdam.

KORT VERSLAG

van Deputaten-Curatoren op donderdag 18 juni 1959 des v.m. 10.30 uur in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15, Kampen

Art. 1. Aanwezig waren alle Deputaten-Curatoren en Hoogleraren. Alleen is Ds Vreugdenhil, die buitenslands is, vervangen door zijn secundus Ds I. de Wolff van Enschede. Overeenkomstig besluit van de vorige vergadering wordt het secretariaat gedurende de afwezigheid van Ds D. Vreugdenhil waargenomen door Ds J. Hettinga.

Art. 2. De President-Curator heet allen welkom, en Prof. J. Kamphuis, die voor het eerst als opgetreden hoogleraar ter vergadering is, en evenzo Ds I. de Wolff.

Art. 3. De notulen van de vergadering van 9 april 1959 worden met één wijziging vastgesteld.

Art. 4. Ds J. van Bruggen rapporteerde over een samenspreking door de President en hem met één der lectoren voor de klassieke talen, die namens beide deze lectoren sprak. Terzake de vergoeding voor de arbeid der lectoren voor de klassieke talen,

VERDEELDHEID

Er ligt waarheid in het woord, dat, onlangs, geuit werd: verdeeldheid scheidt niet hij, die een andere meening voorstaat, maar alleen hij, die zijne meening als de eenige ware wil doen gelden.

Dr H. Bavinck.

zullen Deputaten-Curatoren zich tot de Deputaten-Financiële wenden.

Art. 5. Met instemming van de Hoogleraren wordt buiten hun tegenwoordigheid gehandeld over de tractementen der Hoogleraren, Deputaten-Curatoren besluiten hierin thans geen verandering aan te brengen.

Art. 6. Ingekomen stukken:

a. Mededeling van de nieuwe samenstelling van de Senaat van het Studenten-corps F.Q.I.

b. Verzoek voor de leeszaal der studenten ook voor de komende cursus f 150.— toe te staan. Conform besloten.

c. De Sport-commissie van F.Q.I. verzoekt een steun van f 150.— Toegestaan wordt f 75.— met de mededeling dat Deputaten-Curatoren voortaan voor dit doel geen steun meer zullen geven.

Art. 7. In het Moderamen der Deputaten-Curatoren worden herbenoemd Ds D. van Dijk als president, Ds D. Vreugdenhil als secretaris, Ds J. van Bruggen als assessor en als plaatsvervanger voor secretaris en assessor Ds J. Hettinga.

Art. 8. Tot rector voor de nieuwe cursus wordt aangewezen Prof. L. Doekes. De vaststelling van de Series Lectionum wordt uitgesteld naar de in september te houden Curatorenvergadering.

Art. 9. De pro-rector Prof. C. Veenhof las het Jaarverslag van het College van Hoogleraren waarop hij desgevraagd een enkele toelichtende opmerking maakte.

Art. 10. De Assessor las het rapport ex Art. 13 der Instructie voor de Deputaten-Curatoren, waaruit blijkt dat zij die in vaste dienst aan de Hogeschool zijn verbonden zonder aan haar onderwijs te geven hun arbeid tot volle tevredenheid verrichten.

Art. 11. De Bibliothecaris, Br A. J. Roukema komt ter vergadering en leest het Verslag omtrent de bibliotheek. Deputaten-Curatoren besluiten door hun Moderamen en Prof. C. Veenhof met het Dames-Comité, dat gelden voor de Bibliotheek verzamelt, een samenspreking te verzoeken over de organisatie, de afdracht en het beheer van het Bibliotheekfonds. De President dankt br A. J. Roukema voor stelling en lezing van zijn Verslag, waarna hij de vergadering verlaat.

Art. 12. Ds J. Hettinga leest het rapport van door hem en Ds D. Vreugdenhil gedane bezoeken aan colleges en examens. Ds F. de Vries leest mede namens Ds H. Veltman een gelijk verslag. Beide teams bezochten ook de weduwen der overleden Hoogleraren.

Art. 13. Bij de rondvraag worden enige kleine, inlichtingen gevraagd en gegeven.

Art. 14. Na dankzegging door Ds W. Vreugdenhil sluit de President de vergadering. Voor de Deputaten-Curatoren

J. van Bruggen,
Assessor.

VERSLAG

van de Kerk te Rotterdam-Feijenoord over ambtelijke bearbeiding van en evangelisatie onder varenden

In aansluiting op onze mededelingen over de arbeid onder de varenden, in de jaren 1954 en 1955 verricht door de predikanten J. Blokland van Rotterdam-Feijenoord en J. J. v. d. Hoek van Den Ham, geven wij U thans een overzicht van wat in de jaren 1956, 1957 en 1958 werd gedaan.

In deze periode zijn Ds A. W. Boxman van Eindhoven en Ds W. Boessenkool van Capelle a/d IJssel welwillend door de Kerkeraden afgestaan voor de ambtelijke bearbeiding van en evangelisatie onder varenden. Eerstgenoemde zelfs twee maal. Eerst in 1956 en daarna weer in 1958, telkens voor een half jaar.

Nieuw was in deze periode, dat deze predikanten in de gelegenheid werden gesteld ook de havens in het Middellandse Zee gebied te bezoeken, zodat wij nu het hele kustgebied van Europa hebben verkend. Van grote invloed op onze arbeid is geweest de inschakeling van de radiotelefonie, waardoor schepen op zee onderling contact met elkaar opnemen.

Door gebruik te maken van deze technische vinding werd het mogelijk vele schepen tege-

lijk te bereiken. Elke avond werd op zee een dagsluiting verzorgd, en de schepen tot op een afstand van 200 mijl, en soms zelfs nog veel verder, konden het gesproken woord beluisteren. Des zondags werd 1 of 2 maal een korte kerkdienst aan boord gehouden, die wanneer dit op zee plaats vond en niet in een of andere haven, ook per radio werd uitgezonden. Uit de oproepen der andere schepen op zee bleken deze uitzendingen bijzonder op prijs te worden gesteld. Op deze manier is het mogelijk gebleken een groter aantal varenden te bereiken dan voorheen. Werd dan later op een der schepen, waarvan de opvarenden de uitzending hadden opgevangen een bezoek gebracht, dan was de herinnering daaraan voor onze predikanten een uitnemende introductie.

Op deze wijze zijn in deze periode ongeveer 2000 varenden bereikt, zowel leden onzer kerken als anderen. De rederijen en gezagvoerders hebben wederom hun volle medewerking verleend en getoond deze arbeid op hoge prijs te stellen, ook door vaak de kosten aan het meevaren verbonden voor hun rekening te nemen. Wat betreft de schepen in de havens van Rotterdam, wordt zoveel mogelijk contact bewaard met de leden onzer kerken door de predikanten Blokland en Boessenkool. In de zich steeds uitbreidende havens van Rotterdam, waar dit jaar méér dan 20.000 schepen korte of lange tijd vertoefden, waaronder vanzelfsprekend ook schepen waarop leden onzer kerken varen, ligt ook een groot arbeidsveld te wachten.

Met dankbaarheid mogen wij op deze periode terugzien, waarin met ijver en toewijding door de uitgezonden predikanten is gewerkt op zee en in de havens, terwijl wij veel dank verschuldigd zijn aan Mej. Salomons voor haar omvangrijke administratieve arbeid ten behoeve van onze varenden ter zee en op de binnenwateren.

De Kerk van Rotterdam-Feijenoord is bereid deze arbeid, waartoe zij door de in deze samenwerkende kerken werd uitgenodigd, voort te zetten, daar zij, als geen andere kerk, dagelijks van de noodzakelijkheid wordt overtuigd en beveelt deze arbeid, bij den voortduur in het gebed én de offervaardigheid der kerken aan.

P. M. SCHEELE

en

W. E. MARIS

hopen op woensdag 15 juli a.s. om 12 uur te Molenaarsgraaf te trouwen.

Kerkelijke bevestiging om 14.30 uur in de Gereformeerde Kerk te Sliedrecht, Jan Steenstraat, door Ds W. Scheele.

Receptie:

Arnhem, Steynstraat 21, zaterdag 4 juli van 15.30—17 uur.

Sliedrecht, C.J.M.V. gebouw op de trouwdag van 16—17.30 uur.

Drukkerij Steenberg

ZEIST - TELEFOON 03404-2452

★

Periodieken

Boekwerken

Handelsdrukwerk

Regelprijs 20 cent per m.M.

Bij contract reductie.

★

ADVERTENTIE-TARIEF:

FAMILIEBERICHTEN:

Regelprijs 15 cent per m.M.

Abonnementen s.v.p. bij vooruitbetaling door storting op giroreken. 233117 t.n.v. Drukkerij Steenberg, Zeist, met vermelding voor „Opbouw”.

Abonnementsprijs: f 5.- p. halfj. - f 10.- p. jr. Studenten abonnement f 6.- per jaar.

Losse nummers 25 cent. Buitenland: f 6.25 per halfjaar - f 12.50 per jaar.